

We vragen u enkel voor persoonlijk gebruik onze content te kopiëren. Het delen van deze content met anderen is niet toegestaan © Het Financieele Dagblad 2026.

Nederland preekt wel over digitale soevereiniteit maar koopt tegelijkertijd afhankelijkheid

Martin van Leeuwen

Terwijl de politiek de mond vol heeft van soevereiniteit, mogen staatsdeelnemingen als NS vrolijk verder met uitbesteden. Een mooie strategie op papier, maar een cheque naar Washington, schrijft Martin van Leeuwen.

Een aanbesteding van de NS strookt niet helemaal met de nieuwe nationale IT-sourcingstrategie. Foto: Ramon van Flymen / ANP

De Europese markt voor soevereine clouddiensten groeit dit jaar met 83% naar €12,6 mrd. Ruim 60% van de Europese cio's wil minder afhankelijk worden van niet-Europese leveranciers. Commissievoorzitter Ursula von der Leyen noemt de Europese voorkeur bij inkoop 'een noodzakelijk instrument'. De Franse president Emmanuel Macron pleit voor een 'Buy European Act', oud-ECB-president Mario Draghi steunt hem. De richting is niet subtiel.

Begin februari gunde NS, volledig in eigendom van de Nederlandse staat, een contract van maximaal €400 mln aan een dochter van het Amerikaanse DXC Technology. Hosting, cloudinfrastructuur en securitydiensten, voor zes tot twaalf jaar. De op kwaliteit laagstscorende partij won op prijs, binnen een beoordelingsmodel dat kwaliteit voor 60% liet meetellen.

Dat is op zich al opmerkelijk. Maar het wordt interessant als je het naast het beleid van de Nederlandse overheid legt.

Geen kaders en instrumenten

Op 3 februari, enkele dagen voor de gunning door NS, publiceerde het kabinet-Schoof de rijksbrede IT-sourcingstrategie. Die strategie spreekt expliciet over het verminderen van afhankelijkheid van enkele grote leveranciers, over het versterken van digitale autonomie en over het meewegen van geopolitieke risico's bij de inkoop van IT. Op 5 februari maakte het aanstaande kabinet-Jetten duidelijk een staatssecretaris voor digitale soevereiniteit te benoemen. De eerste in zijn soort, zij het zonder eigen budget, mandaat over andere departementen of zeggenschap over staatsdeelnemingen.

Dit is geen tegenstrijdigheid in de uitvoering, maar het ontbreken van een mechanisme dat beleid vertaalt naar beslissingen. De rijksbrede sourcingstrategie is een document zonder tanden; het staatssecretariaat een functie zonder instrumenten. NS opereert als staatsdeelneming in een vacuüm waarin het bestuur kan verwijzen naar aanbestedingsregels, terwijl de aandeelhouder – de staat – geen kaders stelde om die regels binnen toe te passen: geen aandeelhoudersinstructie over digitale autonomie, geen toetsingskader voor IT-inkoop bij staatsdeelnemingen.

Barbara Kathmann stelde in de Tweede Kamer al de vraag: welke rol heeft de staat als aandeelhouder? Die reikt verder dan NS – denk aan ProRail, Tennet, de Nederlandse Loterij. Alle vallen, in verschillende mate, onder dezelfde constructie: staatsdeelnemingen met eigen IT-inkoop, zonder sturing van de aandeelhouder op strategische autonomie. Alle kunnen hetzelfde doen als NS. De staat heeft geen instrument om dat te voorkomen.

Cloudmarkt, groeimarkt

Het economisch belang is niet abstract. De Europese soevereine cloudmarkt wordt geschat op ruim €36 mrd in 2028. Deze markt is in opbouw, met Europese aanbieders die

investeren in datacenters, certificeringen en compliance-infrastructuur. Frankrijk dwingt via SecNumCloud af dat overheidsdiensten bij gecertificeerde Europese partijen inkopen. Duitsland bouwt aan een Bundescloud. Nederland gunt in weerwil van de sourcingstrategie €400 mln aan een Amerikaans bedrijf.

‘De reflex is om dit als aanbestedingscasus te behandelen, maar dat is het niet – het is economische strategie’

De reflex is om dit als een aanbestedingsvraagstuk te behandelen. Dat is het niet. Het aanbestedingsrecht biedt meer ruimte dan verondersteld. Eisen over datalocatie, wie toegang heeft tot systemen, compliance met Europese wetgeving; het is juridisch toelaatbaar, ook voor partijen uit landen waarmee handelsverdragen bestaan. Meerdere juristen bevestigen dat.

De werkelijke vraag is economisch en strategisch. Als Europa een soevereine cloudmarkt opbouwt en Nederland daar structureel niet aan meedoet – als aanbieder of als afnemer – dan verliezen we een positie in een transitie die nu plaatsvindt en over vijf jaar niet meer in te halen is.

IT-dienstverleners die deze markt kunnen bedienen bestaan. Nederland heeft bedrijven die cloudinfrastructuur, managed services en security-diensten op Europees niveau kunnen leveren. Wat ontbreekt is de vraag: een overheid die haar eigen beleid vertaalt naar inkoopbeslissingen die dat beleid ondersteunen.

Over deze opiniebijdrage

Martin van Leeuwen is eigenaar van Epikouros Consulting Company.

Dit is een ingezonden opiniebijdrage. De spelregels voor het insturen van een opiniebijdrage zijn te vinden op fd.nl/spelregels. Stuur uw bijdrage naar opinie@fd.nl.
